

ÇIRAKLIKTA GEÇEN SÜRE SİGORTALILIK BAŞLANGICININ TESBİTİNDE DİKKATE ALINIR MI?

(Yargıtay 21. Hukuk Dairesinin Bir Kararı Üzerine Değerlendirme)

Yrd. Doç.Dr. M. Fatih UŞAN*

Özet: Özel Kanunda nitelikleri belirtilen çıraklar, çıraklık devresi sayılan süre içerisinde malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları hükümlerine tabi olmazlar ve belirtilen süreler sigortalılık başlangıcı olarak kabul edilemez.

Dava: Davacı, sigortalılık ilamında belirtildiği şekilde isteğin kabulüne karar vermiştir.

Hükmün, davalılar vekilleri tarafından temyiz edilmesi üzerine, temyiz isteğinin süresinde olduğu anlaşıldıktan ve tetkik hakimi tarafından düzenlenen raporla kağıtlar okunduktan sonra işin gereği düşünüldü ve aşağıdaki karar tesbit edildi.

Davacının 26.8.1974 tarihi sigortalılık başlangıcının tesbitine karar verilmiş ise de bu sonuç usul ve yasaya uygun bulunmamaktadır.

Gerçekten davanın yasal dayanağını oluşturan 506 sayılı Yasanın 3/II(B) bendine göre özel kanunda nitelikleri belirtilen çırakların çıraklık devresi sayılan süre içerisinde malullük, yaşlılık, ölüm sigortaları hükümlerine tabi olamayacakları ve bu hükmün sonucu belirtilen sürelerin sözü edilen Yasanın 108. maddesinde de gösterilen sigortalılık başlangıcı olarak kabul edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

Dava konusu olayda, davacının sözü edilen tarihte çırak olarak çalıştığı ve mesleki bilgi ve görgüsünü artırmak için davalı kuruluşta eğitime tabi tutulduğu açıkça belli olmaktadır. Mahkemenin belirtilen maddi ve hukuksal olguları dikkate almaması usul ve yasaya aykırı olup bozma nedenidir.

* S.Ü. Hukuk Fakültesi İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku Ana bilim Dalı Öğretim Üyesi.

O halde davalıların bu yönleri amaçlayan temyiz itirazları kabul edilmeli ve hüküm bozulmalıdır.

SONUÇ: Hükümün yukarıda açıklanan nedenlerle BOZULMASINA, temyiz harcının istek halinde davalı S.... Holding A.Ş.'ye iadesine 26.02.2001 gününde oybirliğiyle karar verildi.

Yarg.21.HD., 26.02.2001, 1434/1527, karar Hukukta Son Nokta, Y.1, S.1, Mayıs 2002, s.52'de yayınlanmıştır).

KARARIN İNCELENMESİ

Söz konusu karar, sigortalılık başlangıcı ile ilgilidir. Davacı çalışmaya çı-
rak olarak 26.8.1974 tarihinde başlamıştır. Karardan anlaşıldığına göre, kendisi-
nin sigortalılık başlangıcı işçi olarak çalışmaya başladığı tarih olarak kabul
edilmiş ve buna göre işlem yapılmıştır. Ancak daha sonra davacı sigortalılık
başlangıcının çırak olarak çalışmaya başladığı tarih biçiminde dikkate alınması
için dava açmış, ilk derece mahkemesi isteği kabul etmiş, buna karşın Yargıtay
çıraklıkta geçen sürenin sigortalılık başlangıcı olarak kabul edilemeyeceği ge-
rekçesine dayanarak kararı bozmuştur.

I. Çırakların sigortalılığı 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu m.3/II
(B)'de düzenleme altına alınmıştır. Gerçekten SSK.m.3/II B'ye göre, "*B) Özel
kanunda tarifi ve nitelikleri belirtilen çıraklar hakkında, çıraklık devresi sayılan
süre içinde analık, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları ile bu kanunun 35 inci
maddesi hükümleri uygulanmaz*". Böylelikle yasa koyucu özel kanunda tarifi
yapılan çırakların sigortalı sayılacaklarını, bunlar hakkında 506 sayılı Kanunun
uzun vadeli sigorta kolu olarak kabul edilen, malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta
kollarının uygulanamayacağını, fakat iş kazası ve meslek hastalığı ve hastalık
sigortası yardımlarının söz konusu olabileceğini belirlemiştir. Çıraklar analık
sigortası yardımlarından yararlanamayacakları gibi, İşsizlik Sigortası Kanunu
kapsamında da değildirlir.

Günümüzde çıraklığı düzenleyen özel Kanun, 3308 sayılı Meslekî Eğitim
Kanunudur (MEK.)¹. Burada da Sosyal Sigortalar Kanununa paralel bir düzen-
leme vardır. Gerçekten MEK.m.25'e göre, "... *Aday çırak, çırak ve işletmeler-
de meslek eğitimi gören öğrencilere sözleşmenin akdedilmesi ile 506 sayılı
Sosyal Sigortalar Kanununun iş kazaları ve meslek hastalıkları ile hastalık
sigortaları hükümleri uygulanır. Sigorta primleri 1475 sayılı İş Kanununun 33*

¹ 5.6.1986 tarihli olan bu Kanun, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu olarak yürürlüğe konmasına karşın (19.6.1986 t. Ve 19139 S.lı RG.), söz konusu Kanunda önemli değişiklikler yapan 4702 sayılı ve 29.6.2001 tarihli Yükseköğretim Kanunu, Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile 2.3.1988 tarihli ve 3418 sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kağıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun ile Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (10.7.2001 t. ve 24458 S.lı RG) m.22 ile ismi Mesleki Eğitim Kanunu olarak değiştirilmiştir.

üncü maddesi gereğince bunların yaşına uygun asgari ücretin % 50'si üzerinden Bakanlık bütçesine konulan ödenekle karşılanır.

Aday çırak, çırak ve işletmelerde meslekî eğitim gören öğrenciler hakkında 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun 23, 24, 35 ve 42 nci maddeleri hükümleri uygulanmaz. Ayrıca bunlara aynı Kanuna göre işgöremezlik ödenekleri bağlanacak sürekli işgöremezlik gelirine esas olacak günlük kazançların tespiti sigorta primine esas tutulan ücret dikkate alınır”.

Gerçi, davacının sigortalı olarak çalışmaya başladığı dönemde, konuyu düzenleyen herhangi bir özel Kanun bulunmamaktaydı. Ülkemizde çıraklık ilk kez, 20.6.1977 tarih ve 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunu² ile düzenlenmiştir. Bu Kanun m.13/4'e göre, “Çıraklar hakkında, çıraklık süresince 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun iş kazalarıyla meslek hastalıkları ve hastalık sigortaları hükümleri uygulanır”. Görüldüğü üzere 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu da Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanunundaki düzenlemeyi esas almıştır.

Açıklığa kavuşturulması gereken husus, karara konu olayın geçtiği dönemde yürürlükte çıraklığı düzenleyen bir özel kanun olmamasına karşın, kabul edilen çözümün değişip değişmeyeceğidir. Bu konu önceki dönemde tartışılmıştır. Çalışma Bakanlığı henüz 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu yürürlüğe girmezden önce çırakların hiçbir şekilde sigortalı sayılmayacakları görüşünü ileri sürmüştür³. Sosyal Sigortalar Kurumu ise, başlangıçta çırakların kısa vadeli sigorta kollarından yararlanabileceği görüşünde iken, sonradan bu görüşünden dönmüş özel kanun çıkarılincaya kadar çırakların sigortalı sayılmayacaklarını öngörmüştür. Kurumun bu görüşü uygulamada eleştirilmiştir. Yargıtay da haksız olan bu çözüm tarzını ortadan kaldırmış, özel kanun çıkarılincaya kadar çırakların kısa vadeli sigorta kollarından yararlanabileceği içtihadında bulunmuştur⁴.

II. Sigortalılık süresi, sigortalının ilk kez Kurum ile irtibatının kurulduğu andan, yaşlılık, malullük aylığı almak amacıyla Kuruma başvurduğu ya da ölüm olayının vuku bulduğu tarihe kadar devam eder⁵. Bu husus SSK.m.108'de düzenlenmiştir. Buna göre, “Malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında nazara alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı, sigortalının, yürürlükten

2 5.7.1977 t. ve 13987 S.lı RG.

3 Çalışma Bakanlığı, 10.10.1957 t. ve 1021-A 19197 S.lı ve 18 Seri Nolu Genelgesi.

4 Yarg.10.HD., 29.11.1974 t. 5703/6922, TUNCAY, A. Can, İHU., SSK3 (No1); Yarg.10.HD., 20.2.1975 t., 321/982, TUNCAY, A. Can, İHU., SSK3 (No2). Geniş bilgi için bkz. UŞAN, M. Fatih, Çıraklık Sözleşmesi, Konya 1994, s.26-27; YÜREKLİ, Sabahattin, Çıraklık Kavramı, Çırakların Sosyal Güvenliği ve Çıraklarla İlgili Uyuşmazlıklarda Görevli Mahkemenin Belirlenmesi, Prof.Dr. Erdoğan MOROĞLU'na 65. Yaş Armağanı, İstanbul 1999, s.1071.

5 ALPER, Yusuf, Türkiyede Sosyal Güvenlik ve Sosyal Sigortalar, 2.B., İstanbul 1999, s.120; TUNCAY, A. Can, Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri, 9.B., İstanbul 1999, s.118; GÜZEL, Ali/OKUR, Ali Rıza, Sosyal Güvenlik Hukuku, 7.B., İstanbul 1999, s.106.

kaldırılmış 5417 ve 6900 sayılı kanunlara veya bu kanuna tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihtir.

Tahsis işlerinde nazara alınan sigortalılık süreleri, bu sürenin başlangıç tarihi ile, sigortalının tahsis yapılması için yazılı istekte bulunduğu tarih, tahsis için istekte bulunmuş olmayan sigortalılar için de ölüm tarihi arasında geçen süredir”.

506 sayılı Kanun, kişinin ilk defa bu Kanun kapsamında çalışmaya başlamasını sigortalılık başlangıç tarihi olarak kabul etmiştir. Problem, Kanun kapsamında çalışmaya başlama ve sigortalılığın başlangıcının tesbitinde, çalışmanın tam olarak 506 sayılı Kanunun kapsamında yer almasının bir zorunluluk mu, yoksa kısmi kapsamda yer almanın da yeterli mi olacağı konusundadır. Eğer Sosyal Sigortalar Kanununun kısmen kapsamında yer almak yeter sayılırsa, çıraklar için çıraklık sözleşmesi ile çalışmaya başladıkları tarihten itibaren sigortalılık da başlamış sayılacaktır.

III. SSK. m.108’de açık bir biçimde malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları açısından sigortalılık süresinin başlangıcında bu Kanuna tabi olarak çalışmaya başlamak esas alınmıştır. Hal böyle olunca çıraklar için çıraklık devresinde malullük, yaşlılık ve ölüm sigorta kolları söz konusu olmadığına, bunlar için prim de alınmadığına göre, bu dönem sigortalılık başlangıcında dikkate alınmaz⁶.

Ayrıca belirtmekte fayda var ki, Sosyal Sigortalar Kanunu, sigortalılık süresini uzun vadeli sigorta kolları açısından kabul etmiştir. Kısa vadeli sigorta kollarında sigortalılık süresini değil, sigortalılık niteliğini öngörmüştür. Gerçekten SSK.m.108 değerlendirilirken böyle bir sonuç çıkmaktadır. Sigortalılık niteliği denilince, 506 sayılı Kanunda belirtilen sigortalılık hak ve yükümlülüklerinin devamı anlaşılır⁷. Bu açıdan da bakıldığında çıraklıkta kısa vadeli sigorta kolları esas olduğuna göre, sigortalılık süresinden değil, bu dönemde sigortalılık niteliğinden bahsedilebilir.

IV. Yeri gelmişken, şu hususu belirtmekte de fayda vardır. 3351 sayılı Kanun m.1 ile 1987 yılında Sosyal Sigortalar Kanununa bir ek geçici madde eklenmiştir. Bu madde, sigortalıların 2089 sayılı Çırak, Kalfa ve Ustalık Kanununun yürürlüğe girmesinden önceki (5.7.1977’den önce) dönemde resmi çıraklık okullarında geçen eğitim (çalışma) sürelerini, bir yıl içinde malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları açısından borçlanabilmeleri imkanını getirmiştir. Gerçekten, Ek Geçici m.1’e göre, *“Bu Kanuna tabi olarak çalışan veya isteğe bağlı sigortaya yahut topluluk sigortasına prim ödemekte olan sigortalılardan; kamu ku-*

⁶ ŞAKAR’a göre de, “Çıraklar, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olmadıkları için, emeklilik açısından 108. madde anlamında sigortalılık süresinin başlangıcı, ilk olarak sigortalandıkları tarih değil, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi oldukları tarih sayılmalıdır”, ŞAKAR, Müjdat, Sosyal Sigortalar Uygulaması, 5.B., İstanbul 2002,s.92.

⁷ ALPER, s.120.

rum ve kuruluşları ile askeri işyerlerinde kurulmuş olan resmi nitelikteki çıraklık okullarına çıraklık mukavelesi ile giren ve okullarını başarı ile bitirenlerin çırak okullarında 5.7.1977 tarihinden önce geçen başarılı eğitim ve öğretim sürelerini, bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir yıl içinde yazılı talepte bulunmaları halinde ve bu Kanunun 78 inci maddesi ile belirlenen prime esas kazancın alt sınırının talep tarihindeki tutarı üzerinden hesaplanacak malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primlerinin tamamını 2 yıl içinde ödemeleri şartı ile borçlandırılır...". İşte sigortalıların süresi içinde bu imkandan yararlanmak üzere başvurmaları durumunda, çırak statüsünde çalışmaya başladıkları tarih, sigortalı olarak çalışmaya başladıkları tarih biçiminde dikkate alınmıştır⁸. Olayımızda böyle istisnai bir durum da yoktur.

Sonuç olarak, belirtilen nedenler karşısında, çıraklık döneminde geçen sürenin sigortalılık başlangıcı için esas alınamayacağını öngören Yargıtay kararını isabetli ve hukuka uygun bulmaktayız.

⁸ Yargıtay isabetsiz olarak borçlanılan sürenin kıdem tazminatı açısından da dikkate alınması gerektiği görüşündedir. Yargıtayın bu görüşü ve eleştirisi için bkz. UŞAN, s.25, 127.